

protecția copilului și familiei, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr.727 din 16 iunie 2003(Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr.126-131, art.774).

16. Strategiei naționale și a Planului de acțiuni privind reforma sistemului rezidențial de îngrijire a copilului pe anii 2007-2012 aprobate prin Hotărârea Guvernului nr.784 din 9 iulie 2007 (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2007, nr.103-106, art.823).

17. Strategia pentru tineret adoptată prin Hotărârea Guvernului RM nr. 1541 din 22. 12. 2003)

18. Programul de modernizare a sistemului educațional în Republica Moldova adoptat prin Hotărârea Guvernului nr. 863 din 16 august 2005

19. Planul național de acțiuni comunitare pentru susținerea copiilor aflați în dificultate pe anii 2007-2014 publicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2007, nr. 141- 145, art. 1028.

20. Strategia pentru tineret adoptată prin Hotărârea Guvernului RM nr. 1541 din 22. 12. 2003)

21. Strategiei de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități (2010-2013), aprobată prin Legea nr.169 din 9 iulie 2010 (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2010, nr.200-201, art.660).

22. Programul de dezvoltare a educației incluzive în Republica Moldova pe anii 2011-2020, Strategia consolidată de dezvoltare a învățământului pentru anii 2011-2015, Aprobat prin ordinul ministrului educației nr. 849 din 29. 11. 2010. Strategia Sectorială pentru anii 2014-2020.

23. Codul Educației al Republicii Moldova nr. 152 din 17.07.2014, publicat: 24.10.2014 în Monitorul Oficial nr. 319-324, art. Nr : 634, intrat în vigoare la 23.11.2014.

CZU 343.6(043.2)

EVOLUȚIA LEGISLAȚIEI PENALE A REPUBLICII MOLDOVA PRIVIND INCRIMINAREA DECLARAȚIILOR CU REA-VOIȚĂ, PRODUCĂTOARE DE CONSECINȚE JURIDICE

Andrei NASTAS,

doctorand, Institutul de Cercetări Juridice și Politice al AȘM

SUMMARY

The development of science is impossible without taking account of that rich experience that come to us since during the first “juridical monuments”. The evolution of criminal law and apparition of regulations related to the establishment of statements malevolently producing juridical consequences is directly linked to certain periods of development of Republic of Moldova’s statehood, the formation of national juridical culture and juridical system of the state.

Keywords: declarations, apparition, malevolently, juridical system, regulation, juridical consequences, criminal law, juridical culture.

REZUMAT

Dezvoltarea științei este imposibilă fără de luarea în calcul a acelei experiențe bogate care a ajuns la noi începând cu perioada primelor „monumente juridice”. Evoluția dreptului penal și instituirea reglementărilor ce țin de incriminarea declarațiilor cu rea-voiață, producătoare de consecințe juridice este legată nemijlocit de anumite epoci ale evoluției statalității Republicii Moldova, de formarea culturii juridice naționale și de sistemul juridic al statului.

Cuvinte-cheie: declarații, incriminare, rea-voiață, sistem juridic, reglementare, consecințe juridice, drept penal, sistem juridic, cultură juridică.

Introcucere. Legislației Republicii Moldova, pe durata întregii sale istorii, i-a fost cunoscută instituția incriminării declarațiilor cu rea-voiață, producătoare de consecințe juridice. Realizările conceptelor științifice și legislative din acest domeniu nu pot fi subapreciate sau puse la îndoială. Etapele cardinale ale instituirii și evoluției instituției ocrotirii juridico-penale a declarațiilor producătoare de consecințe juridice pe tărâm autohton au fost determinate de schimbările epocale în domeniile factorilor obiectivi sociali, a culturii, conștiinței și ideologiei juridice.

Metode și materiale aplicate. În vederea realizării prezentului demers științific de drept penal, ne-am bazat pe metode științifice de calitate: istorică, logico-formală, comparativă, statistică și sociologică. Ca bază teoretică a articolului au figurat rezultatele din domeniul istoriei dreptului penal și dreptului proce-

sual penal, identificând, în special, cercetările întreprinse pe acest segment, atât de autorii autohtoni, cât și de cei din alte state.

Rezultate obținute și discuții. Popoarele tuturor timpurilor au tins spre stabilirea adevărului prin intermediul cauzelor penale [1, p. 9]. În acest context și legislației Republicii Moldova, pe durata întregii sale istorii i-a fost cunoscută instituția protecției juridico-penale a declarațiilor producătoare de consecințe juridice. Realizările conceptelor științifice și legislative din acest domeniu nu pot fi subapreciate sau puse la îndoială. Dezvoltarea științei ca produs aspirat este imposibilă fără de luarea în calcul a acelei experiențe bogate care a ajuns la noi începând cu perioada de timp a primelor „monumente juridice”. Evoluția dreptului penal și instituirea reglementărilor examinate este legată nemijlocit de anumite epoci ale evoluției statalității Republi-

cii Moldova, de formarea culturii juridico-naționale și de sistemul juridic al statului. Etapele cardinale ale instituirii și evoluției justiției pe tărâm autohton au fost determinate de schimbările epocale în domeniile factorilor obiectivi sociali, a culturii, conștiinței și ideologiei juridice. Sub aspect istoric, încă din cele mai vechi timpuri, proba cu martori a fost admisă în cadrul soluționării litigiilor ivite între membrii societății, numasi că forța probantă a declarațiilor martorului nu a fost aceeași în toate sistemele de drept [2, p. 197]. Izvoarele antice ale dreptului geto-dac vorbesc în materie penală de jurământul fals și acuzațiile false, ele fiind sancționate prin pedeapsă capitală [3, p. 10-11]. După cum se menționează în literatura de specialitate, unele probe fundamentale păstrate timp de secole în practica juridică românească sunt semnalate în perioada sec. IV-IX. Astfel, pentru rezolvarea diferendelor privitoare la hotare sunt *jurământul cu brazda și conjuratoriile*, care depuneau mărturii pentru stabilirea faptelor și uneori formulau și hotărâri. Ambele au avut o largă aplicare în țările române în timpul Evului Mediu [4, p. 44].

Jurătorii erau persoanele, inițial din aceeași categorie socială cu partea din proces pentru care jurau, mai târziu fiind cu precădere boierii. Ei erau judecați de domn fie numeric – de obicei – 6 – 12 – 24 – 28 – fie nominal (pe răvașe). Ei depuneau în biserică un jurământ, precum că vor proceda cu dreptate. În procesele penale ei jurau cu privire la reputația unei persoane parte la proces, iar în cele civile cercetau obiectul litigiului și arătau de partea cui este dreptatea. Era proba cea mai răspândită și purta numele de *lege* ca și *Legea țării* [4, p. 125]. Sistemul probator român a lăsat o splendidă moștenire, în așa fel încât un atare sistem poate fi considerat ca o piatră de temelie a procesului penal modern. Se crede, că în vechime, martorii acuzației trebuiau să jure (cel puțin în materie de furt). În Tratatul din decembrie 1519 dintre Ștefăniță-Vodă, domnul Moldovei și Sigismund I, regele Poloniei, se vede că în ședințele de judeca-

tă internaționale ținute alternativ la Hotin și în Colatin, acuzatul de furt propunea patru martori care jurau alături cu el, iar pârâțul alegea doi din ei care dacă jurau împreună cu pârâțul, acesta era apărât de pedeapsă. Însă acest tip de apărare nu putea servi în materie de furt decât de patru ori, în urmă nu se mai credea și hoțul era spânzurat [5, p. 55-56]. La rândul său, tratatul moldo-polon din 1540 prevedea în calitate de pedeapsă pentru mărturii false însemnarea cu fierul înroșit pe față [3, p. 60]. Menționăm cu absolută certitudine și faptul, că temerea legală de relativitatea mărturiei s-a născut cu mult timp înainte, dovadă în acest sens fiind restrângerile care s-au conturat de-a lungul timpului cu privire la administrarea probei cu martori [6, p. 9]. În acest sens, evidențiem Pravila aleasă a logofătului Eustratie de la 1632, care prevedea în calitate de pedeapsă pentru mărturii false – 7 ani de post și 150 mătăni pe zi [3, p. 79]. Anumite afirmații în latura care ne interesează le găsim și în Cartea românească de învățătură, care se prezintă a fi o primă codificare cu caracter laic, fiind întocmită din ordinul lui Vasile Lupu și tipărită în anul 1646. Între faptele incriminate în Pravilă menționăm falsificarea de bani și mărturia mincinoasă. Pravila mai prevedea în calitate de mijloace de probă înscrisurile, martorii, jurământul și expertiza. Judecătorul avea dreptul să aprecieze mărturiile în funcție de condiția socială a persoanei [4, p. 131, 133]. Prevederi similare întâlnim și în codificarea, *Îndreptarea legii*, tipărită în anul 1652 la Târgoviște din porunca domnitorului Matei Basarab. Printre infracțiunile contra justiției, prevăzute în Pravila lui Vasile Lupu întâlnim: limba strâmbă, capulzania, falsificarea pecetilor, ele fiind pedepsite cu amendă, mutilare și pedepse corporale. După mărturiile misionarului Basetti, care s-a aflat în Moldova în 1642, o femeie care a depus mărturii false a fost pedepsită cu 115 lovituri cu bățul. Un document din 1699 se menționează, că pentru mărturie falsă se plătea amendă de acel în folosul cui au fost depuse mărturiile [3, p. 84].

Nu trecem cu vederea nici Pravilniceasca condică (Mica rânduială juridică), întocmită la 1775 din porunca lui Alexandru Ipsilanti, prin care s-a făcut un pas important în direcția modernizării justiției și Legiuirea Caragea, întocmită și publicată în anul 1818 din ordinul domnului Țării Românești, Ioan Gheorghe Caragea. În cadrul acestor codificări, în legătură cu noul sistem probator în justiție, bazat pe înscrisuri și mărturii, sunt pedepsiți plastografi (falsificatorii de acte), precum și martorii mincinoși, care, totodată, erau trecuți și în „condica șireților” spre a nu mai putea depune mărturie în viitor.

Dezvoltarea producției și circulația mărfurilor, consolidarea economiei de schimb, au făcut necesară pedepsirea acelor care în mod fraudulos declarau că sunt în stare de încetare a plăților pentru a nu-și plăti datoriile. Acești falși frauduloși (mofluzi mincinoși) erau condamnați împreună cu cei ce au tănuit bunurile mofluzilor mincinoși ori au pretins în mod fals că sunt și ei creditorii. Potrivit sistemului pedepselor este de menționat faptul că se mențin încă, pentru numeroase fapte, pedepsele fizice cum ar fi: tăierea mâinii pentru plastografie, bătaia sau „darea prin târg” pentru furturile de bunuri bisericesti sau domnești, legea talionului pentru mărturia mincinoasă. Transformări mai importante au intervenit în domeniul dreptului procesual, determinate, în primul rând, de modernizarea organizării instanțelor, înfăptuită de Alexandru Ipsilanti. Vechile probe cu caracter mistic trec pe plan secundar, afirmându-se tot mai mult probele scrise, declarațiile martorilor oculari sau cercetările instanței (dovezi cu meșteșug). Condica șireților, introdusă în Țara Românească, poate fi socotită judecată, o serie de instituții tradiționale ca ordaliile, zavistea, jurătorii, dispar din practică sau trec ca un început de evidență prin cazierul judiciar. Ca urmare a modernizării producerii de un plan secundar [4, p. 158-159].

Manualul lui Andronache Donici, publicat la 1814, a consacrat doar un singur capitol dreptului pe-

nal, aici fiind nominalizate astfel de fapte precum falsificarea actelor și depunerea mărturiilor false. În perioada de destrămare a feudalismului, dreptul penal din Moldova și Țara Românească a fost supus unor transformări fundamentale, determinate de dezvoltarea economică-socială și de curentul iluminist. În Regulamentul organic al Țării Românești s-a prevăzut (art. 241) ca condică criminalicească cu procedura ei. Codului civil al lui Calimah, în Moldova, i-a urmat elaborarea în 1820 a Condicii criminalicești – cuprinzând în partea întâi procedura penală, iar în partea a doua - codul penal, din care însă numai partea întâi a fost publicată în 1820 și abia în 1826 au fost publicate împreună ambele părți. Noul Cod penal al Moldovei (Codul Suțu-Sturdza) se deosebea de legiurile similare anterioare nu numai prin faptul că era un cod complet al ramurii dreptului penal, dar și prin structura mai avansată [7, p. 315-316]. Astfel, constatăm faptul că până la 1864 în Moldova era aplicată Condica criminalicească din 1820, operă a două comisii de juriști instituite din inițiativa principelui Ion Sandu Sturza, iar în Muntenia, Procedura condicii criminalicești, elaborată sub îngrijirea Divanului Obștesc și pusă în aplicare la 1852. Odată cu reînnoirea întregii legislații sub domnitorul Cuza, aceste două legi au făcut loc noului Codice de procedură criminală (Codul de procedură penală), promulgat la 2 decembrie 1864 și pus în aplicare la 30 aprilie 1865 odată cu Codul penal [8, p. 411], promulgat la 21 aprilie 1864. Cartea a II-a a Codului penal român din 1864, intitulată „Despre crime și delictes în special și despre pedepsele lor”, cuprindea dispoziții privind incriminarea în cadrul următoarelor grupe de infracțiuni: *crime de înaltă trădare* (titlul I); *crime și delictes contra Constituției* (titlul II); *crime și delictes contra intereselor publice* (titlul III) și *crime și delictes contra particularilor* (titlul IV). Cartea a III-a a fost consacrată contravențiilor polițienești și pedepselor lor. În cadrul dispozițiilor cu caracter special, o largă extensivitate au avut-o cele prevăzute în ti-

tlul III, privind *crimele și delictesle contra intereselor publice*. În acest sens, capitolul I era destinat falsificatorilor (de monedă, sigilii, certificate etc.) [9, p. 179-180].

Mijloacele de probă din cadrul acestor reglementări erau cele adoptate de toate legislațiile moderne: actul autentic, mărturisirea, jurământul, verificarea directă, expertiza, martorii. Proba cu acte provoca, după împrejurări, comunicarea, verificarea scriptelor și înscrierea în fals. Mărturisirea se obținea prin interogator, jurământul putea fi deferit de părți sau din oficiu, iar ascultarea martorilor putea avea loc numai direct în fața magistratului [8, p. 412]. Tot în cadrul aspectelor noi se remarcă și reglementarea mai amănunțită a unor infracțiuni împotriva comerțului, cum este falimentul fraudulos, ca și falsul în acte publice și private, atât de importante în dovedirea drepturilor [7, p. 319]. Falsul (plastografia, plâsmuirea, vicleșugul) era pedepsit cu tăierea mâinii când vinovatul falsifica semnătura sau pecetea domnească, cu groapa ocnei și bătaia pentru cei „proști” sau cu un an de surghiun pentru cei „mai de ispravă”. Falsificatorii de acte private erau pedepsiți cu bătaie și închisoare pe șase luni [7, p. 322-323]. În ce privește martorii, se obișnuia ca cel puțin doi să fie audiați pentru a se face o dovadă testimonială. Dar adagiul *testis unus testis nullus* nu a avut forță obligatorie până la înscrierea lui în proiectele lui M. Fotino, în Legiuirea Caragea și în Manualul lui Donici. Toate aceste proiecte și legiuri cuprindeau dispoziții numeroase și asemănătoare privitoare la martori, cu scopul de a se putea înlătura depozițiile mincinoase ori neserioase și a se asigura o cât mai bună posibilitate de cunoaștere a adevărului prin această probă [7, p. 341]. În Codul de procedură penală de la 1864, mijloacele de probă în materie penală erau: a) mărturisirea inculpatului la interogatoriu; b) constatarea personală a judecătorului; c) proba literară sau scrisă; d) proba testimonială; e) proba prin prezumții sau indicii. Deși interogatoriul inculpatului constituia cel mai important act al instrucției,

fiind piatra de încercare pentru judecător (conducând la mărturisirea prevenitului și la fixarea direcțiilor ulterioare ale cercetării, totuși proba cu martori reprezenta cel mai important și frecvent mijloc de probă în domeniul penal, rațiunea fiind aceea, că reclamantul, în atare situații, se afla (în majoritatea cazurilor) în imposibilitatea de a-și procura probe scrise [9, p. 197].

Odată cu întregirea țării, situația creată de prezența mai multor legislaturi era cu atât mai anevoioasă cu cât ele erau de concepțiuni deosebite, unele fiind de origine latină, altele de origine germană. În fața acestei situații, încă din 1921 a fost luată hotărârea să se porceadă la întocmirea unor noi coduri repressive unificate. La 1926 a fost creat Consiliul Legislativ, căruia i-au fost încredințate lucrările de elaborare a acestor reglementări. Secția a I-a a Consiliului Legislativ, după o muncă de 10 ani a elaborat proiectele de Cod penal și procedură penală. Ele au fost promulgate de Maiestatea Sa Regele Carol al II-lea în ziua de 17 martie 1936. Codul penal a fost publicat în Monitorul Oficial din 17 martie 1936, iar Codul de procedură penală în Monitorul Oficial din 19 martie 1936, ambele fiind puse în aplicare din data de 1 ianuarie 1937 [8, p. 403]. În Codul penal de la 1936, sub denumirea de infracțiuni contra justiției sunt menționate: denunțarea calomnioasă, pedepsită cu închisoare corecțională de la 1 la 3 ani, mărturia mincinoasă și jurământul fals, pedepsite cu închisoare de la 1 la 3 ani și interdicție corecțională de la 1 la 4 ani. Infracțiunile contra intereselor publice se refereau la: falsificarea de monedă, titluri de credit public, mărci, timbre, hârtii timbrate, sigilii sau semne de autentificare, certificare ori recunoaștere; falsul în acte publice și private; întrebuițarea falsului; falsul prin substituire de persoane și prin uzurpare de titluri sau onoruri. Toate aceste infracțiuni primeau pedeapsa închisorii corecționale, amendă și chiar interdicție corecțională al căror quantum varia după gravitatea fiecărui fapt [8, p. 406]. Cele mai grave infracțiuni erau considerate

cele care puneau în primejdie organizarea socială și ordinea de drept a timpului, în care situații erau sancționate și actele preparatorii [9, p. 402].

Codul de procedură penală de la 1936 a menținut acele părți ale Codului de la 1864 ce corespundeau exigențelor timpului, preluând sau reglementând, pentru prima oară și unele dispoziții care s-au dovedit corespunzătoare statului burghez român. Evident, Codul de procedură penală a fost concordat cu cel penal în disciplinarea procesului penal, prin care se satisfăcea pretenția de a pedepsi violarea normelor ce derivau din Codul penal. Reglementările privitoare la probe au fost consacrate în conformitate cu sistemul probelor libere, cu principiul liberei convingeri motivate, alături de dreptul judecătorului de a administra probe și din oficiu. Codul suprimase proba legală a proceselor-verbale, acordând – în spiritul nou al probelor libere – tuturor proceselor-verbale o forță probantă (până la proba contrarie) [9, p. 414-415].

În albia istoriei caracteristice pentru spațiul românesc dintre Nistru și Prut, nu putem ignora durerosul fapt al anexării Basarabiei în 1812. Imperiul Rus în primele sale legi cu privire la provincia cucerită a recunoscut caracterul juridic specific al ei, aplicând vremelnic atât în domeniul dreptului public, cât și al dreptului privat vechile obiceiuri și legi ale Moldovei. Astfel, în primii ani de ocupație rusească, în provincie au fost menținute formele de organizare tradiționale, Basarabia fiind administrată după principiile elaborate în conformitate cu condițiile vieții social-istorice ale țării, în organizarea Basarabiei autoritățile țariste păstrând instituțiile ei juridice anterioare [3, p. 109]. Prin actul provizoriu din 1812, justiția în Basarabia urma să fie exercitată în baza normelor juridice vechi, cu care populația din întreaga Moldovă, nu numai cea din Basarabia, era obișnuită. Această poziție a fost reiterată și în Legea din 12 februarie 1813 și în Ucuzul Imperial din 21 august 1813, referitor la organizarea Eparhiei Chișinăului

și Hotinului în care se recomanda a adopta organizarea bisericească obiceiurilor locale. Prin urmare, ca izvoare atât ale dreptului civil, cât și ale dreptului public urma să rămână legislația Principatului Moldovei, parte componentă a căruia a fost până la 1812 și teritoriul dintre Prut și Nistru [3, p. 125].

După 1818, ca izvor de drept în domeniul penal a fost folosită legislația rusă. Ea a fost codificată în 1832 concomitent cu codificarea întregii legislații într-un cod general (Свод законов), ce a intrat în vigoare în 1835. Volumul XV se referea la dreptul penal și a înglobat în sine legile penale care funcționau în Imperiu, începând de la *Pravila de Sobor* din 1649. Volumul XV cuprindea două cărți, prima - cu norme de drept penal, iar a doua – cu norme de procedură penală [3, p. 126-127]. Către mijlocul secolului al XIX-lea, schimbările în cadrul sistemului social-economic al Imperiului Rus, reformele mecanismului de stat, evoluția sistemului polițienesc au determinat necesitatea înnoirii și sistematizării legislației penale. O astfel de sistematizare a fost inițiată în perioada domniei lui Nicolai I, fiind finalizată cu elaborarea Statutului „Cu privire la pedepsele penale și corecționale” din 1845 [235, p. 20]. În spațiul basarabean, aflat sub dominație rusească, tendința unei separări structurale a infracțiunilor contra justiției a cunoscut o anumită dezvoltare abia odată cu adoptarea Statutului „Cu privire la pedepsele penale și corecționale” din 1845. În conținutul acestui act normativ, în vigoare din 1846, se conține un capitol aparte (Capitolul V. Titlul IV), cu denumirea „Privind încălcările la îndeplinirea funcției justiției” unde erau fixate cele mai substanțiale abateri de la îndeplinirea funcției justiției (denunțul calomnios, declarația mincinoasă, jurământul fals etc.). [10, p. 19]. Jurământul fals, atribuit la categoria faptelor infracționale contra credinței era sancționat extrem de aspru – privarea de toate drepturile și de avere cu expulzare pe un termen de la 8 la 10 ani (art. 237). Un capitol aparte al Statutului se referea la infracțiunile de fals. Astfel, art. 391 prevedea răs-

punderea pentru falsul intelectual, această componentă de infracțiune înglobând falsificarea a trei categorii de acte: 1) falsificarea semnăturilor, a declarațiilor martorilor, înțocmirea de acte false, schimbarea conținutului documentului, includerea de informații mincinoase în acte, eliberarea de copii de pe documente inexistente; 2) denaturarea intenționată a faptelor în cadrul rapoartelor, proceselor-verbale și a altor documente oficiale, precum și rectificările cu caracter de rea voință; 3) încălcarea regulilor de secretariat și de perfectare a documentelor oficiale [11, p. 15-17].

O etapă importantă în istoria evoluției dreptului penal al Imperiului Rus o reprezintă cea a aplicării Statutului penal de la 1903. În Statutul penal de la 1903 anume aceste infracțiuni (denunțul cu bunăștiință fals, învinuirea cu bunăștiință falsă, declarația mincinoasă, falsificarea probelor, nedenunțarea infractorului, refuzul de a face declarații) erau unificate într-un singur Capitol (7) „Cu privire la faptele contra justiției”. Enumerarea acestor infracțiuni constituie un exemplu elocvent al faptului, că noțiunea de justiție are un conținut mai larg, în coraport cu Statutul „Cu privire la pedepsele penale și corecționale” din 1845 [12, p. 616]. Astfel, art. 166 din Statut prevedea răspunderea penală pentru falsificarea probelor. Mărturia mincinoasă, traducerea incorectă sau raportul de expertiză fals pe durata urmăririi penale sau în cadrul ședințelor de judecată erau incriminate în art. 158 al Statutului. Nu era pedepsită, în baza alin. 2 al art. 158 din Statut, declarația mincinoasă a persoanei care avea dreptul, în virtutea legii, de a refuza să facă mărturie, cu condiția că acest drept nu i-a fost explicat. Conform Statutului, rudele apropiate ale învinutului puteau refuza de a face declarații în privința acestuia [13, p. 153]. Art. 169 din Statut sancționa penal autoclevetirea, recunoscută în calitate variată a nedenunțării. Această normă pedepsea persoanele vinovate în: 1) autodenunțarea în privința unei fapte infracționale comise de o altă persoană; 2) recunoașterea cu bună-

știință falsă, pe durata urmăririi penale sau în cadrul judecății, ca fiind vinovat în comiterea faptei incriminate învinutului; 3) executarea pedepsei privative de libertate în locul unei alte persoane, recunoscute ca fiind vinovată și condamnată [14, p. 26]. Astfel, Statutul penal de la 1903 conținea un sistem de norme juridice destul de dezvoltate, capabile de a asigura protecția justiției din partea atentatelor infracționale.

Actul de unire al Basarabiei cu România, ratificat de către Adunarea deputaților și Senatul României la 20 decembrie 1919 a readus reglementările de peste Prut pe teritoriul românesc aflat altădată sub suveranitatea rusească. După reinstaurarea la 1944 a regimului totalitar sovietic, pe teritoriul RSSM (al fostei Basarabii) se aplicau codurile penal și de procedură penală al RSSU. Această aplicare temporară a durat până la adoptarea Codurilor RSSM. În anul 1957, republicilor unionale li s-a permis adoptarea propriilor coduri, care să fie alcătuite în conformitate cu Bazele Legislației Unionale și a Republicilor Unionale. În 1958 Sovietul Suprem al URSS a adoptat Bazele Legislației penale Unionale și a Republicilor Unionale. În conformitate cu Bazele Legislației penale Unionale a fost elaborat codul penal al RSSM. Sovietul Suprem al RSSM a votat Codul penal la 24 martie 1961, iar la 1 iulie 1961 a fost pus în aplicare. Codul penal avea o structură care includea partea generală, divizată în 5 titluri și respectiv capitole și partea specială, divizată în capitolele 912 capitole. Infracțiunile erau clasificate după obiectul lor – contra statului, contra vieții, sănătății, libertății, demnității, persoanei, contra proprietății socialiste, contra drepturilor politice, de muncă, contra justiției etc. La aceeași dată (24 martie 1961) a fost adoptat și Codul de procedură penală, în conformitate cu Bazele Legislației de procedură penală a URSS și a Republicilor Unionale. Codul de procedură penală a fost pus în aplicare la 1 iulie 1961, conținând 10 titluri și 36 capitole [4, p.272-273]. Codul penal al RSSM, adoptat prin Legea din 24 martie 1961 (Veștile RSSM,

1961, nr. 10, art. 41) conținea câte-va articole în materia ocrotirii juridice a declarației producătoare de consecințe juridice, aici fiind incluse: 1) eschivarea de la prezentarea documentelor și a datelor cu privire la venit (art. 164¹); 2) constrângerea de a face depoziții (art. 193); 3) constrângerea martorului sau părții vătămate de a face depoziții mincinoase, constrângerea expertului de a da o concluzie mincinoasă, constrângerea traducătorului de a face o traducere falsă sau coruperea acestor persoane (art. 194); 4) depoziția mincinoasă, concluziile de expertiză sau traducerea false (art. 196); refuzul sau sustragerea martorului, a părții vătămate, a expertului și a traducătorului de la îndeplinirea obligațiilor lor etc.

Concluzii. Etapele cardinale ale instituirii și evoluției instituției ocrotirii juridico-penale a declarațiilor producătoare de consecințe juridice pe tărâm autohton au fost determinate de schimbările epocale în domeniile factorilor obiectivi sociali, a culturii, conștiinței și ideologiei juridice. Adoptarea Codului penal al Republicii Moldova, prin Legea nr. 985-XV din 18.04.2002 a generat multiple remanieri, în conformitate cu cerințele și condițiile timpului și pe segmentul incriminării declarației cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice, fiind incriminate noi fapte de pericol pentru respectivele declarații. Instituirea și perfecționarea sistemului de norme juridico-penale, destinate răspunderii pentru declarațiile cu rea-voință/crediță în dreptul penal a fost obiectiv determinată de multipli factori sociali, în special, de rolul în creștere a declarațiilor producătoare de consecințe juridice în calitatea lor de mecanism de reglementare a raporturilor sociale pe segmentul stabilirii adevărului – premiza necesară și incontestabilă a echității sociale.

Referințe bibliografice

1. Бурданова В. С. Поиски истины в уголовном процессе. Юридический Центр Пресс. СПб, 2003.
2. Bogdan T. Curs de psihologie

judiciară. Tipografia Învățămîntului. București, 1957.

3. Aramă Elena, Coptileț Valentina. Istoria dreptului românesc. Ed. Cartea Juridică. Chișinău, 2012.

4. Cernea Emil, Molcuț Emil. Istoria statului și dreptului românesc. Casa de Editură și Presă „Șansa” SRL. București, 1996.

5. Doltu Ioan, Drăghici Vasile, Negip Mariana. Martorul în procesul penal. Ed. LUMINA LEX. București, 2004.

6. Miheș Cristian. Criminalistica. Ascultarea martorului. Ed. LUMINA LEX. București, 2008.

7. Istoria dreptului românesc. În trei volume. Volumul II. Partea a I-a. Coordonator: prof. univ., dr. Docent Ioan Ceterchi. Responsabili de volum conf. dr. Dumitru Firoiu și dr. Liviu P. Marcu. Editura Academiei Republicii Socialiste România. București, 1984.

8. Gusti Dimitrie, Orghidan Constantin, Vulcănescu Mircea, Leonte Virgiliu. Enciclopedia României. Volumul I. Statul. București, 1938.

9. Istoria dreptului românesc. În trei volume. Volumul II. Partea a II-a. Coordonator: prof. univ., dr. Docent Ioan Ceterchi. Responsabili de volum conf. dr. Dumitru Firoiu și dr. Liviu P. Marcu. Editura Academiei Republicii Socialiste România. București, 1987.

10. Горелик А. С., Лобанова Л. В. Преступления против правосудия. Издательство Р. Асланова. «Юридический Центр Пресс». СПб, 2005.

11. Будаева Ю. В. Уголовно-правовые проблемы борьбы с фальсификацией доказательств. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. М., 2004.

12. Уголовное право. Особенная часть: Учебник для вузов. / Под редакцией И. Я. Козаченко, З. А. Незнамовой, Г. П. Новоселова. М., 1998

13. Курс уголовного права. Том 5. Особенная часть. / Под редакцией Г. Н. Борзенкова, В. С. Комиссарова. И., Изд. ЗЕРЦАЛО-М. М., 2002.

14. Колесник В. М. Преступные посягательства на отношения, обеспечивающие достоверные доказательства и истинные выводы по делу. Диссертация кандидата юридических наук. Ростов-на-Дону, 2002.